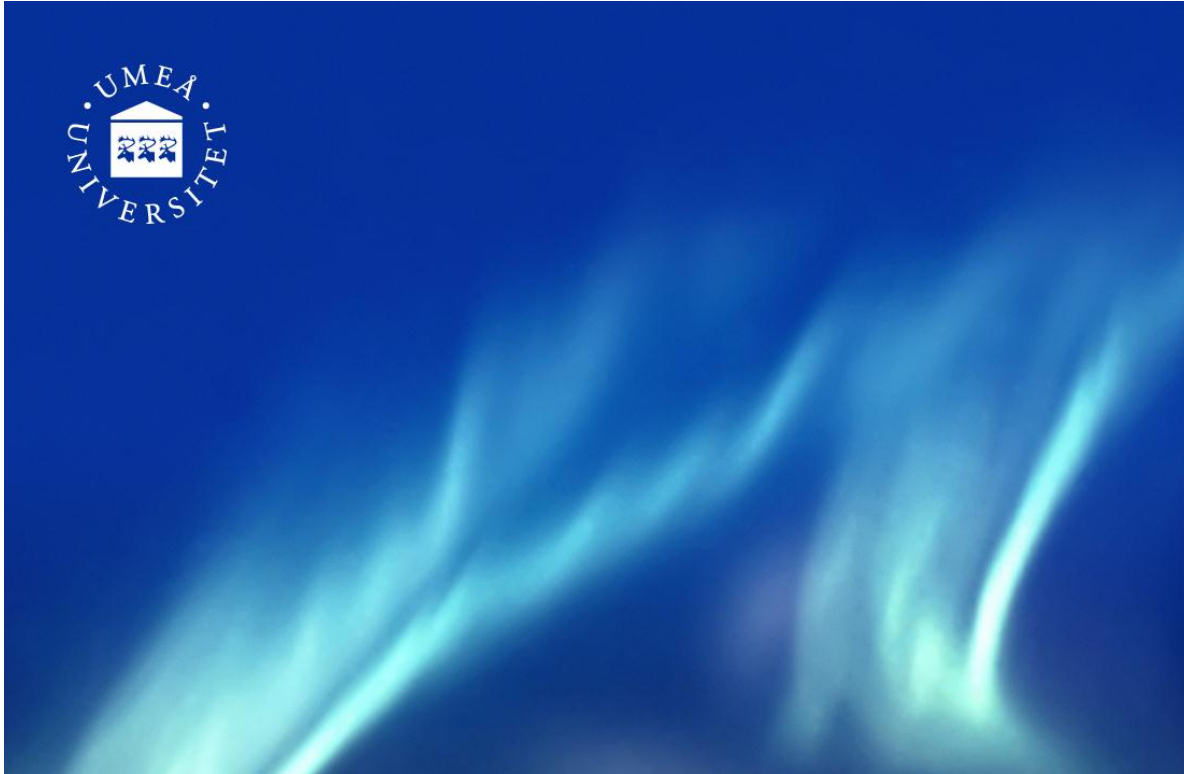


UMEÅ UNIVERSITET
Institutionen för socialt arbete
Moment B, uppsats 15 hp
Termin 6
Vårterminen 2013



Brott i media

En studie av medias framställning av brottspåföljder och kriminella individer

Crime in media

A study of medias portrayal of penalty and criminal individuals

Handledare:
Kenneth Ögren

Författare:
Daniel Andersson
Andreas Lindberg

UMEÅ UNIVERSITET
Institutionen för socialt arbete
Moment B, uppsats 15 hp
Termin 6, VT -13
Författare: Daniel Andersson & Andreas Lindberg
Handledare: Kenneth Ögren
Titel: Brott i media
Title: Crime in media

1 Sammanfattning

Syftet med denna studie var att undersöka hur svenska nyhetstidningar framställer brottspåföljd samt att studera hur kriminella framställs. Artiklar från tidningarna Västerbottens - kuriren, Dagens Nyheter och Expressen analyserades i studien.

De frågeställningar studien utgått ifrån var:

- *Hur ser medias framställning av brottspåföljd ut?*
- *Har medias framställning av brottspåföljd förändrats under de senaste 20 åren?*
- *Hur framställs brottslingen som individ i media?*

Den metod som användes i denna studie var kvalitativ innehållsanalys av tidningsartiklar, hämtade från databasen mediearkivet. Denna metod gjorde det möjligt att analysera materialet och besvara frågeställningarna kring hur brottspåföljd samt hur den kriminelle individen har framställts i media de senaste 20 åren. Resultaten av analysen visade att medias framställning av brottspåföljder samt framställningen av brottslingen skiljer sig åt beroende på vilket årtal som artikeln är i från. De studerade artiklarnas beskrivning av brottspåföljd har de senaste 20 åren generellt gått mot att framställa dem som milda och för lindriga, bilden av den kriminelle individen har blivit mer negativ och personen har allt mer målats upp som känslökall, impulsiv och våldsam.

Sökord/Nyckelord

Media, brottspåföljd, brottsling.

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning	1
2. Bakgrund	3
2.1 <i>Kriminalpolitik</i>	4
2.2 <i>Brottspåföljder och prevention</i>	5
3. Syfte och frågeställningar	7
4. Tidigare forskning	8
4.1 <i>Media och nyheter</i>	9
4.2 <i>Medias roll inom kriminalpolitiken</i>	9
4.3 <i>Moralpanik</i>	10
5. Tillvägagångssätt	11
5.1 <i>Exempel på kodning</i>	12
6. Metod	13
6.1 <i>Reliabilitet och validitet</i>	13
6.2 <i>Urval</i>	14
6.3 <i>Avgränsningar</i>	14
6.4 <i>Etisk reflektion</i>	14
6.5 <i>Relevans för socialt arbete</i>	15
7. Resultat	16
7.1 <i>Demonisering av den kriminelle</i>	16
7.2 <i>Brottsutsattas utrymme i media</i>	17
7.3 <i>Missnöje och emotionellt tänkande</i>	18
7.4 <i>Sammanfattning av resultat</i>	21
8. Diskussion	22
8.1 <i>Förslag till vidare forskning</i>	22
9. Litteraturförteckning	24

2. Bakgrund

I medeltidens Europa var de straffrättsliga teorierna starkt dominerade av den tidens kyrka. Den kriminelle skulle gottgöra sin överträdelse och kyrkan förespråkade vedergällning. Den kriminelles gottgörelse var dock i huvudsak för dennes egen andlighets skull. Kyrkans vedergällningstanke var i första hand inte att bestraffa utan snarare en slags chans till förbättring som baserades på en syn av medlidande och barmhärtighet. I och med den allt mer växande centrala statsmakten i dåtidens Europa förändrades synen på straff, från kyrkans vedergällningstänk med förbättringsstraff till att mer gå mot ett avskräckningstänkande där individen och dennes säkerhet skulle stå i centrum och straffen skulle fungera som en skrämsemetod. Med hårda straff skulle individen avstå från att begå lagöverträdelser. En del av denna skrämsemekanism var att verkställa dödsstraffen offentligt. Senare under 1700-talets upplysningstid började röster höjas mot denna vedergällningstanke. Flera kända upplysningsmän kritiserade straffen som utdelades och förespråkade rättvisa domar knutna till sedan tidigare bestämd lagtext samt att straffen skulle stå i förhållande till lagöverträdelsens allvarlighetsgrad (Ekbom, Engström och Göransson, 2011).

Under 1800-talet växte en tanke fram från tyska filosofer att straff inte kunde fungera som ett medel för att förebygga brott. Straffet skulle enbart baseras på vilket brott som begåtts och utifrån det verkställas. I Sverige var synen på vedergällning inte lika hård som på kontinenten och i England. Enligt 1734 års lag kunde man till exempel dömas till böter för även grovt begångna brott. En del av bötesbeloppet skulle gå till brottsoffret som en slags kompensation. Upplysningstidens förespråkande av ett mer humant straffrättstänk gick inte obemärkt förbi i Sverige. Kung Gustav III utförde en del reformer som skulle tjäna till en mildare straffrättskipningssyn. Till exempel minskade antalet dödsstraff ansevärt samt att man började rätta sig efter 1734 års lag om förbud mot tortyr i högre utsträckning, vilket inte alltid hade gjorts innan (Ekbom, Engström och Göransson, 2011).

När 1965 års straffrättslagstiftning, Brottsbalken, trädde i kraft byggde den till stor del på en behandlingstanke. En individs behov av vård och behandling skulle ligga till grund för den straffrättsliga påföljden. Tanken var att den dömda skulle rehabiliteras snarare än att bestraffas. Man ville underlätta för den dömdes återanpassning till samhället efter avtjänat straff. Behandlingstanken kom sedan att starkt kritiseras och ifrågasättas. Kritiken som framfördes var bland annat att straffen inte var i proportion till brotten och att alla inte var lika inför lagen eftersom straffen bedömdes individuellt. Kritiken ledde senare fram till stora förändringar i brottsbalken 1989. Samhället skulle bestraffa individen utifrån och beroende på allvarlighetsgraden i den kriminella handlingen. Straffvärdet skulle i högre grad stå i proportion till den brottsliga handlingen och sådant som likhet inför lagen betonades. Behandlingstanken avvisades inte helt, utan fanns fortfarande kvar om än i annan form, arbetet med individerna i fängelset blev mer återfallspreventivt genom till exempel påverkansprogram, studier och arbete under fängelsevistelserna. Detta tankesätt är fortfarande den rådande teorin inom straffrätt i dagens Sverige (Ekbom, Engström och Göransson, 2011).

2.1 Kriminalpolitik

Med begreppet kriminalpolitik menas: ”*statliga åtgärder som rör brottsligheten, huvudsakligen genom strafflagstiftning, polis, åklagarväsen, domstolar och kriminalvård*” (Nationalencyklopedin, 2013- 04- 02 s.1).

Vanliga frågor inom kriminalpolitiken är vad och vilka slags gärningar som skall vara förenat med straff, det vill säga vad som är olagligt, samt vad brottspåföljden i sådana fall skall vara för en lagöverträdelse. Preventiva insatser mot kriminalitet är de beslutfattandes mest angelägna mål gällande beslut inom kriminalpolitiken. De politiska besluten som fattas är inte sällan utan påverkan från yttre faktorer. Sådana faktorer kan vara sådant som skrivs i media, olika ställningstaganden och/eller ageranden från till exempel politiska partier, fackföreningar, myndigheter och sakkunniga etc. Fler omständigheter som kan beröra politiker och deras beslut kan vara enskilda situationer som till exempel en uppmärksammad rymning, politisk opportunist, medlidande, hämndbegär eller ekonomiska förhållanden. Det är inte bara inom själva kriminalpolitiken som frågor rörande brottsförebyggande arbete berörs och diskuteras, kriminalfrågor och dess beslut innefattar även övriga politiska intresseområden som till exempel inom familj-, bostads- och arbetspolitiken. Arbetet kring förebyggandet av kriminalitet och brottslighet sker på bred front i form av olika sociala och rättsliga åtgärder. Det kriminalpolitiska arbetet består huvudsakligen av två redskap, det ena är lagar och regler och den andra är resursapparaten som övervakar och ser till att lag och regler efterföljs (Ekbom, Engström och Göransson, 2011).

Kriminalpolitiken i Sverige har sedan 1990-talet gått i riktning mot hårdare straff i form av längre tid i fängelse. Denna utveckling står i tydlig kontrast till hur straffpolitiken såg ut under 70- och 80-talet då utvecklingen gick i riktning mot att minska antalet människor i fängelse (Lappi-Seppälä, 2012).

Med ett globalt perspektiv har Sverige och Norden under en längre period utmärkts av en typ av kriminalpolitik som gått ifrån den traditionella normen av straffa människor genom att låsa in dem och därmed spärra av dem från samhället. Sverige och Norden har snarare varit en typ av förebild för övriga världen när det gäller alternativ kriminalpolitik (Lappi-Seppälä, 2012).

Sedan 1975 har det totala antalet människor som är inskrivna på anstalt i Sverige sjunkit från 10900 personer 1975 till 9460 personer 2011 under denna period skedde en ökning som ägde rum mellan 1975 och fram till 1988 då antalet anstaltsinskrivna nådde sin topp med 16100 personer. Sedan 1988 har det skett en stadig minskning till 2011 års nivå. Betraktas dessa siffror skulle man kunna tro att straffpolitiken inte alls har blivit hårdare sen 90-talet, men dessa siffror säger inte hela sanningen. En förändring som har skett som inte syns i dessa siffror är att andelen långa straff har ökat sedan 1990 (Brå, 2011). Sverige var inte ensam i att under 70- och 80-talet föra en kriminalpolitik med inriktning mot att minska antalet fängelser, utan denna politiska inriktning delades mer eller mindre med de övriga Nordiska länderna. Detta samarbete och politiska samsyn grundades i mångt och mycket i Helsingfors-avtalet som skrevs på 1962 (Lappi-Seppälä, 2012).

För att kunna säga någonting om hur effektiv Sveriges kriminalpolitik är finns flera olika aspekter att beakta och ta hänsyn till. En aspekt av hur effektivt den svenska kriminalvården fungerar är hur stor andel av de som avtjänat ett straff som återfaller i kriminalitet. Utav alla som blir lagförda för en brottshandling återfaller 41 procent i kriminalitet inom tre år. Denna siffra säger dock inte riktigt hela sanningen då kriminella människor inte är en homogen grupp, utan i många avseenden skiljer sig från varandra. En typ av indelning man kan göra är att ange hur många tidigare belastningar i brottsregistret personen i fråga har. När man gör denna typ av indelning finner man att risken för återfall förefaller att hänga samman med antalet tidigare belastningar, då andelen som återfaller i brott är betydligt högre för dem med ett högre antal tidigare belastningar än för dem med få. För gruppen med nio eller fler tidigare belastningar var andelen som återföll i kriminalitet inom tre år 94 procent. Som en motsats till denna grupp har vi gruppen som helt är utan tidigare registrerade lagbrott, för denna grupp är andelen som återfaller i kriminalitet 22 procent (Brå, 2011).

Det har under årens lopp skett en hel del förändringar i den svenska lagstiftningen. En viktig förändring kom år 1988, då skrevs brottsbalkens 29:e kapitel 1§ om. Efter detta kan man kortfattat säga att domstolen i sin bedömning ska ta hänsyn till brottets art när de ska ge sin dom, innan denna reform skulle de istället se till den dömdes anpassning till samhället i sin bedömning. Detta har lett till att domstolar nu generellt dömer ut hårdare straff. När det gäller ungdomar som begår brott blir denna förändring i synsätt om än mer tydlig. Ett väldigt talande exempel är fall där ungdomar utdelar knivhugg i offrets överkropp och detta ledde till offrets död. Innan år 1995 dömdes ca 50 procent av dessa ungdomar till grov misshandel med vållande till annans död. Detta jämfört med efter 1995 då det i samtliga av dessa fall ledde till att ungdomen dömdes till dråp eller mord (Granath, 2007).

Att domstolar efter förändringen 1988 i brottsbalkens 29:e kapitel 1§ nu i första hand tar hänsyn till straffvärdet och om det står i proportion till brottet istället för att som förr se till den dömdes återanpassning till samhället har påverkat rättssystemet i riktning mot strängare straff är inte helt svårt att föreställa sig. För att kunna jämföra om det ha blivit ett strängare straffklimat måste man känna till de olika brottspåföljderna som finns och vad de innebär för den person som döms till dem.

2.2 Brottspåföljder och prevention

Vi har i dagens Sverige ett antal olika brottspåföljder som människor i Sverige kan dömas till. Här presenteras en kort beskrivning av några av de allra vanligaste och vad dessa olika påföljder innebär.

Fängelse

Fängelse innebär att den dömdes låses in på kriminalvårdsanstalt under en bestämd tid som utdöms av domstol. Detta räknas som vårt straffrättsliga systems strängaste påföljd och är tillsammans med böter det enda som räknas som ett straff i en juridisk mening (Granath, 2007).

Skyddstillsyn

Skyddstillsyn är en dom som innebär att den dömd, utöver prøvotid, ställs under övervakning av kriminalvården. Påföljden kan kombineras med samhällstjänst, kontaktvård eller kortare fängelsestraff (ibid).

Villkorlig dom

Villkorlig dom innebär att den dömd inte döms till fängelse, utan att under en prøvotid uppvisa skötsamhet genom att t.ex. inte begå nya brott och i största möjliga mån försörja sig själv. Om inte skötsamhet uppvisas kan den villkorliga domen upphävas och ersättas med en annan påföljd. Villkorlig dom kan kombineras med böter eller samhällstjänst (ibid).

Böter

Att dömas till böter innebär att man blir dömd att betala en summa till staten som bestäms av domstol. En vanligt förekommande form av böter är dagsböter som innebär att böternas storlek bestäms relaterat till den dömdes inkomster. Detta är en av de allra vanligaste brottspåföljderna som människor i Sverige döms till (ibid).

Överlämnande till socialtjänsten

Denna påföljd är en ungdomsspecifik brottspåföljd, d.v.s. att endast ungdomar kan dömas till den. Överlämnande till socialtjänsten innebär att den dömda ungdomen lämnas över från rätten till den socialtjänst som finns i den unges kommun, socialtjänsten har som uppgift att komma till rätta med ungdomens kriminalitet genom specifika åtgärder såsom placering i familjehem eller påverkansprogram. En överlämning till socialtjänsten måste rekommenderas av den aktuella socialtjänsten. Påföljden kan kombineras med böter eller ungdomstjänst, dvs. oavlönat arbete i ett antal timmar som domstolen bestämmer. Sedan 2007 är detta omvandlat till ungdomsvård och ungdomstjänst (ibid).

Sluten ungdomsvård

Sluten ungdomsvård är en straffpåföljd som är införd istället för fängelse för de allra yngsta lagöverträdarna. Det är ett frihetsstraff som innebär inlåsning på en av statens institutioner under en begränsad tid, dock som längst fyra år (ibid).

Överlämnande till rättspsykiatrisk vård

På grund av sin psykiska ohälsa vid tiden för brottet eller rättegången kan den dömd tas in för psykiatrisk vård under tvång om så behövs. Denna brottspåföljd är inte tidsbestämd av rätten, utan längden på straffet bestäms av ansvariga läkare. Det kan förekomma att rätten utdömer särskild utskrivningsprövning som innebär att utskrivningen måste prövas i länsrätten (ibid).

Strafföreläggande och åtalsunderlåtelse

Dessa båda straffpåföljder innebär att det aktuella ärendet inte går vidare till någon rättegång. Det som skiljer dessa åt är att strafföreläggande kan en person bli dömd till upprepade gånger

och få böter utdömd tillsammans med dem. Åtalsunderlåtelse däremot kan omvandlas till strafföreläggande när en person blir dömd upprepade gånger (ibid).

Varför ser vårt rättssystem ut som det gör? Vad är motivet och vad är målet med de brottspåföljder som finns i dagens Sverige?

I sin avhandling skriver Granath (2007) att målet med brottspåföljder är att förhindra brottslighet, det vill säga. prevention. Vad som är att anse som preventiva åtgärder och insatser är inte helt enkelt att säga då det inte alltid är kriminalvården som står för insatsen. Tvärtom menar Ekbohm, Engström och Göransson (2011) att det viktigaste preventiva arbetet ligger utanför kriminalvården, de är av uppfattningen att en bra familje- och arbetspolitik är viktigare för den brottslighetens utveckling än vad kriminalvård är.

Vanligen brukar preventionsteorierna delas in i *allmänprevention* och *individualprevention*. Med allmänprevention menas kort sagt att den gäller för hela befolkningen. En brottspåföljd som anses ha allmänna preventiva effekter ska alltså fungera brottsförebyggande för alla olika grupper i samhället. Det finns dock olika aspekter att ta hänsyn till i förklaringen till varför dessa påföljder fungerar preventivt. Först har vi tanken att det är genom direkt avskräckning brottspåföljderna fungerar, alltså att den möjliga brottslingen räknar på hur mycket den brottsliga handlingen är värd kontra vad det möjliga straffet skulle kosta och kommer fram till att det inte skulle vara värt att begå brottet (Granath, 2007). Att det är såhär brottspåföljderna fungerar allmänpreventivt är omtvistat bland forskare. En annan förklaring är att straffet är ett slags kvitto på att vissa handlingar inte är accepterade av samhället och därmed bekräftar de våra föreställningar om vad som är rätt och fel, straffen verkar alltså genom att få oss att förstå att handlingen är felaktig och får oss därmed också att avhålla oss från den (Granath, 2007).

Individualprevention innebär att en brottspåföljd är ämnad att fungera brottsförebyggande för samhällsmedborgarna. Det finns tre generella sätt som brottspåföljder kan uppnå brottsförebyggande effekter på. Det första är genom att avskräcka lagöverträdaren genom att straffet innebär ett sådant lidande så att vinsten av den kriminella handlingen blir för liten i jämförelse med priset som betalas i händelse av åtal och dom. Den andra metoden är vad som kallas inkapacitering, dvs. inlåsning eller avskärmning. Under tiden som den dömda personen avtjänar sitt straff förhindras nya brott. Det tredje sättet som en brottspåföljd kan uppnå individualpreventiva effekter är genom vård och behandling. Genom t.ex. psykoterapi, medicinsk behandling eller hjälp med utbildning och jobb ska lagöverträdaren få hjälp med att sluta begå brott och på så sätt komma in i en laglydig livsstil (Granath, 2007).

3. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att söka kunskap kring hur brottspåföljder framställs i svenska nyhetstidningar och om tidningarnas framställning av brottspåföljder förändrats under perioden 1992-2012. Syftet med uppsatsen är även att studera hur personer som begått brott framställs i svenska nyhetstidningar.

Frågeställningar:

- Hur ser medias framställning av brottspåföljd ut?
- Har medias framställning av brottspåföljd förändrats under de senaste 20 åren?
- Hur framställs brottslingen som individ i media?

4. Tidigare forskning

Frågan som gäller om människor i Sverige vill ha hårdare straff är inte helt enkel att svara på eftersom det till stor del beror på hur man frågar. Om man ställer frågan kort och enkel "har Sverige för milda straff"? Svarar majoriteten av de tillfrågade ja. Om man ger dem mer information om ett brott och omständigheterna runtomkring och sedan ber dem att tycka till om vilket straff som skulle vara rimligt, så anger de ofta mildare straff än vad domare i tingsrätten skulle gjort i samma fall (Jerre & Tham, 2010).

Jerre & Tham (2010) finner i sin rapport att en enkel fråga om samhället bör ha hårdare straff oftast besvaras med att samhället absolut bör ha hårdare straff, oavsett hur hårda eller milda straff samhället har vid tidpunkten. Ett sådant svar visar enligt författarna egentligen bara att den tillfrågade personen tar avstånd från den kriminella handlingen.

Att döma en individ till fängelse är att frihetsberöva denne. Ofta leder det till smärta och besvär för den berörde samtidigt som denne blir institutionaliserad. Enligt Ekbom, Engström och Göransson (2011) visar både svensk och internationell forskning att straffpåföljder med inslag av frihetsberövande åtgärder är verkningslösa och leder till ett försämrat socialt liv samtidigt som den dömdes brottsliga identitet både stärks och fördjupas. Forskning i både Sverige och utomlands visar att hårdare straff inte har någon påverkan gällande minskad brottslighet. Exempelvis ökade inte antalet mord och dråp när man under 1900- talets början tog bort dödsstraffet. Detsamma gäller den fortgående straffskärpningen av narkotikabrott med start under 1970-talet, istället för att minska antalet narkotikabrott har dessa brott ökat. I USA tillämpas en intensiv inlåsning av kriminella. Trots detta har inte brotten på gatorna avtagit och inte heller varit gynnsamma för de personer som blivit institutionaliserade. Det finns andra vägar än fängelse att gå, som både är bättre ur ett rent ekonomiskt perspektiv och som dessutom är effektivare. Förslag på sådana metoder är att arbeta med uppsökande verksamhet, tidigare ingripanden mot socialt utstötta samt att arbeta mot ungdomskriminalitet. Ett vanligt argument för att döma kriminella till fängelse är att man måste skydda samhället och dess medborgare från dessa individer. Samtidigt finns det väldigt lite forskning som visar på att det skulle ge några särskilda effekter på den inlåsta individen. Inte heller finns det några starka bevis på att fängelsestraff skulle fungera avskräckande (Ekbom, Engström och Göransson, 2011).

Efter att kort ha presenterat tidigare forskning om brottspåföljd och kriminalitet presenteras här tidigare forskning om media och medias roll inom kriminalpolitiken.

4.1 Media och nyheter

Vad är en nyhet? Hur skiljer sig en nyhetstext från andra texter? Vi läser generellt nyhetstexter för att få information om vad som har hänt i världen runt omkring oss (Lundgren, Ney och Thurén, 1999). Nyhetstexter kan även fungera som ett sett att få information kring den tid då de skrevs, de ger läsaren en glimt av hur samhället fungerade vid den aktuella tidsepoken. Nyheter kan även förmedla något annat än endast information, det finns nyheter som har som huvudsyfte att vädja till läsarens känslor och påverka läsaren på ett visst sätt (ibid). Naturligvis kan alla nyheter väcka känslor av olika slag, men i vissa fall har författaren just den intentionen att få läsarna att reagera med en viss känsla. Det finns olika sätt att påverka läsarnas känslor och ett sätt som används är att författaren använder sig av väldigt målande språk där de egna sinnen används i stor utsträckning, författaren beskriver tydligt hur det ser ut, hur det känns, låter och luktar för att skapa en känsla av närvaro hos läsaren (ibid).

Att påstå att politiker inte påverkas av vad media skriver och rapporterar vore felaktigt (Ekbom, Engström och Göransson, 2011). Media fungerar som en plattform för olika grupperingar och rörelser att framföra sina agendor och skapa debatt kring frågor. Det är bland annat i tidningarna som både allmänheten och politikerna får ta del av såväl brottsligheten i Sverige som utomlands. Enligt kriminologen Leif GW Persson handlar 99 % av medias kriminalrapportering om enskilda händelser. När rapporteringen dessutom handlar om grov brottslighet, som den i de flesta fall gör, påverkar det människor, ofta negativt då de flesta kan få en överskattad bild över hur farligt det är ute i våra samhällen. Framför allt är det den äldre generationen som blir skrämnda trots att det ofta är yngre människor som råkar ut för de allvarligaste våldsbrotten. Det finns idag tendenser att media - till skillnad mot vad man gjorde under 1970- talet - framställer den kriminelle som mycket råare och ondskefullare än vad som ofta verkligen är fallet. Under 1970- talet fanns det en helt annan tilltro för vård och förändring hos den kriminella individen och man sökte, i större utsträckning mot för idag, orsaker till brottsligheten i den sociala kontexten. Till skillnad mot för vad man gör idag såg man på 1970- talet den kriminella till viss del också som ett offer (ibid).

Tidningar förändras precis som samhällen över tid. Tidningarna anpassar sig efter rådande normer och genom att studera äldre artiklar kan man få en uppfattning över hur samhällets normer och synsätt såg ut vid en viss tidpunkt (Lundgren, Ney och Thurén, 1999).

4.2 Medias roll inom kriminalpolitiken

Det verkar finnas en tydlig koppling mellan hur media framställer kriminalitet i samhället och allmänhetens åsikter kring brottspåföljder. Kort sagt finns ett samband mellan hur farlig media framställer verkligheten och hur stränga straff folk i samhället vill ha, ju farligare

samhället framställs desto strängare vill allmänheten att straffen skall vara (Rosenberger & Callanan, 2011).

I sin avhandling skriver Pollack (2001) om mediernas roll i kriminalpolitiken och lagstiftningen. En viktig aspekt att ta hänsyn till är att en stor del av opinionsbildningen sker genom medierna, medierna spelar alltså en viktig roll i lagstiftningsprocessen. En annan viktig aspekt som Pollack tar upp är att mediernas representation av brott påverkar människors uppfattning och rädsla för brott. Hon skriver att ju högre TV-konsumtion människor har, desto närmare ligger deras föreställningar om brott den bild av brott som mediavärlden målar upp.

För att kunna förstå hur medierna påverkar människors uppfattningar kring brottslighet kan man undersöka hur brottslighet presenteras i olika medier. Det kan exempelvis vara att studera hur mycket av nyhetspresentationen som handlar om kriminalitet och brottslighet.

Det finns ett antal olika studier som har undersökt just detta, bland annat en svensk studie från 1994 som visar att av alla TV4:s nyhetsinslag innehöll 32 procent våldsskildringar kopplade till kriminalitet. Medias bild av kriminalitet stämmer inte överens med verkligheten och det syns på flera olika sett, ett tydligt exempel på detta är den felaktiga representationen av olika typer av brott. En studie från mitten av 80-talet visar att av de brott som rapporteras i svenska tidningar handlade cirka 15 procent av dem om brott mot person medan denna grupp av brott endast utgjorde två procent av den totala rapporterade brottsligheten i verkligheten. (Pollack, 2001) Kriminalitet och brottslighet är helt klart ett spännande ämne att skriva om i en nyhetstext, och författaren har en möjlighet att påverka hur nyheten uppfattas. Journalisten som skriver en nyhetstext kan välja att lägga tonvikten på det enskilda brottet eller sätta in det i ett större samhälleligt sammanhang, han eller hon kan välja att fokusera på brottoffrets situation eller beskriva gärningspersonens syn på händelsen (Lundgren, Ney och Thurén, 1999).

Ett ofta förekommande begrepp inom mediaforskningen är moralpanik. Detta begrepp kommer här att presenteras.

4.3 Moralpanik

1972 myntades begreppet moralpanik av Stanley Cohen. Detta begrepp har sedan dess fått stor uppmärksamhet, inte minst i forskningen om reaktion på avvikande beteende. Cohen analyserade uppmärksamheten kring bråk mellan olika ungdomsgäng på en turistort i England. Media skapade i sin rapportering kring detta en felaktig bild av dessa ungdomar där de beskrevs som bra mycket våldsammare än de facto var. Den felaktiga och överdrivna bilden som skapades ledde fram till något som Cohen kom att benämna som moralisk panik (Estrada, 1999).

Moralisk panik är något som drabbar samhällen från och till. De situationer eller fenomen som uppmärksammas kan både vara något helt nytt fenomen eller något som tidigare är befintligt men som aldrig tidigare lagts någon särskild fokus på. Massmedia fungerar i detta

hänseende som en förmedlare, som genom sin rapportering till allmänheten kan ge en sneddriven eller schablonmässig bild av ett visst fenomen, till exempel brottslighet. Reaktionen brukar bli en slags samhällsmobilisering där viktiga samhällsmedborgare tar avstånd från det till exempel omoraliska beteendet samt att expertis kommer med förslag på åtgärder mot problemet (Estrada, 1999).

I vissa fall kan den moraliska paniken mattas ut men ibland också leda till stora strukturförändringar som till exempel ändrad lagstiftning. Ett exempel på när moralisk panik har nämnts som en orsak till varför allmänheten reagerat på ett visst sätt är 1986 då statsminister Olof Palme blev mördad. Efter det tilltog allmänhetens känslighet för våld. Nu kan förvisso inte ett enskilt fall ge en förklaring till en hel nations ökade känslighet gentemot våld då det inte går att utesluta att det kan finnas fler faktorer bakom. Det finns också en viss problematik kring ett begrepp som moralisk panik, det är svårt att veta helt säkert när något som har uppmärksamats väldigt mycket har övergått från att vara just väldigt uppmärksammat till en överreaktion eller panik (Estrada, 1999).

5. Tillvägagångssätt

Den metod som har använts i studien är kvalitativ innehållsanalys. För att kunna genomföra denna kvalitativa innehållsanalys krävdes ett textmaterial som i denna studie bestod av 39 tidningsartiklar från nyhetstidningarna Dagens Nyheter, Expressen och Västerbottens-Kuriren. Tidningsartiklarna som användes i analysen beskrev olika brott, brottspåföljder och kriminella personer. Mediearkivet var den enda databas som användes i sökandet av artiklar. För att uppfylla den kvot av artiklar som krävdes för analysen gjordes ett flertal olika sökningar med en mängd varierande sökord. De sökord som användes vid sökningen av artiklar gav ett flertal träffar. Sökningen av artiklar utgivna 1992 gav 421 träffar, 2002 gav 103 träffar och 2012 gav 279 träffar. Av dessa valdes 39 artiklar ut, 13 artiklar per årtal, efter en granskning av rubrikerna, sedan en genomläsning och bedömning av innehållets relevans.

En analys av tidningsartiklar utifrån kvalitativ innehållsanalys kan göras genom att utdrag ur materialet tas ut och utgör grunden för en kodning där författaren sammanfattar meningen av utdraget i en kod som består av ett eller ett par ord. Besläktade koder kan sedan sorteras in i kategorier som sammanfattar meningen av de koder de innehåller. Ett eller flera teman kan sedan tas fram för att belysa och sammanfatta innebörden av de framtagna kategorierna (Hjerm & Lindgren, 2010).

Från artiklarna har utdrag tagits fram, vilka utgör underlag för vidare kodning och analys. Dessa utdrag användes för att ta fram de koder som senare strukturerades in i olika kategorier som i sin tur utgjorde underlaget för de teman som tagits fram. Analysen av materialet resulterade i tre teman, dessa var *demonisering av den kriminelle, brottsutsattas utrymme i media* samt *missnöje och emotionellt tänkande*.

Vi har genomfört en innehållsanalys där vi har analyserat tidningsartiklar från svenska tidningar mellan åren 1992-2012 eftersom vi ville undersöka om det har skett någon slags

utveckling eller förändring de senaste 20 åren. Vi kommer att rikta vårt fokus på medias framställning av brottspåföljd och om denna har förändrats över tid. Vi är även intresserade av att undersöka om medias bild stämmer överens med verkligheten och om det har skett en faktiskt juridisk förändring av brottspåföljder exempelvis om det har blivit vanligare med fängelsestraff i Sverige. Till sist är vi också intresserade av att undersöka hur brottslingen framställs i de nyhetsartiklar som inkluderats i studien.

5.1 Exempel på kodning

	Utdrag	Kod	Kategori
Expressen	Sätter skräck i folk. Är en seriefigur som ständigt missbrukar sina permissioner	Sätter skräck, är en seriefigur	Hur brottslingen framställs
Dagens Nyheter	stränga straff leder ej till lägre brottslighet, tvärtom	stränga straff leder ej till lägre brottslighet, tvärtom	Åsikter kring brottspåföljd
Västerbottens-Kuriren	Hur ska jag kunna lita på nästa kille jag träffar? säger hon	Offer lider förtroendebrist	Anhöriga och offers utrymme

6. Metod

Syftet med att använda kvalitativ innehållsanalys som metod för studien var att hitta underliggande teman i det manifesta innehållet i de utvalda tidningsartiklarna. Innehållsanalysen är som metod en öppen eller induktiv forskningsmetod (Bryman, 2011). Denna induktiva ansats gjorde det möjligt att i studien förutsättningslöst analysera materialet för att sedan låta innehållet i materialet leda analysen framåt mot de olika teman som uppdagades.

Utmärkande för kvalitativ innehållsanalys är att de inrymmer tolkning av en texts betydelse snarare än frekvensen av ett visst ords eller begrepps förekomst i en text. Det vanliga tillvägagångssättet i en innehållsanalys är att man analyserar någon form utav ett textmaterial, till exempel utskrifter av intervjuer eller texter från media (Hjerm & Lundgren, 2010). I detta fall utgjordes materialet av artiklar från olika nyhetstidningar. Vid urval av massmedier är det viktigt att överväga vilken typ medier som skall ingå i analysen, om tidningar väljs som typ av media består frågan i vilken typ av tidning som ska väljas (Bryman, 2011). En annan viktig aspekt att ta hänsyn till vid urvalet av artiklar från massmedia är viken tidsperiod som ska omfattas av analysen, detta är i stor utsträckning styrt av vilken typ av frågeställning studien utgår ifrån (ibid). Denna studie avsåg att undersöka tidsperioden från och med 1992 till och med 2012. Vid kvalitativ innehållsanalys skall de texter som väljs ut vara relevanta utifrån forskningsfrågan och skall vara giltiga för andra likartade texter (Djerf Pierre, 1996). Valet av artiklar inom kvalitativ innehållsanalys skall därför aldrig ske slumpmässigt utan istället vara väl genomtänkt och teoretiskt förankrad (ibid). Urvalet i denna studie var således inte slumpmässigt gjord utan byggde istället på innehållsmässig relevans utifrån forskningsfrågorna.

Den kvalitativa innehållsanalysen har som alla andra forskningstekniker vissa begränsningar. Till att börja med är en kvalitativ innehållsanalys till stor del beroende av det material som forskaren har att tillgå. Kvaliteten på analysen kan aldrig bli bättre än det material som den baseras på. Utöver detta måste forskaren ställa sig frågan om det material som finns till förfogande verkligen är vad det utger sig för att vara, det vill säga om materialet är förvanskat på något sätt (Bryman, 2011). Varje kvalitativ forskningsstudie är i någon mån unik och forskaren själv spelar en avgörande roll i resultaten (Patel & Davidson, 2003). Frågan om objektiviteten i kvalitativ innehållsanalys måste således beaktas. Det är näst intill omöjligt att kodning sker utan att forskarens personliga tankar, åsikter och erfarenheter påverkar vilka koder som väljs och hur de sedan tolkas (Bryman, 2011).

6.1 Reliabilitet och validitet

Reliabilitet handlar huvudsakligen om mätningar och måtts stringens och pålitlighet i en undersökning, det vill säga om resultaten i en undersökning skulle bli detsamma om man gjorde samma undersökning på nytt, eller om det finns slumpartade eller temporära faktorer i undersökningen som påverkat resultatet. Begreppet validitet handlar om hur en studies syfte stämmer överens med studiens slutledningar och resultat, huruvida forskaren har lyckats mäta det som avsågs mätas (Bryman, 2011).

Begreppen reliabilitet och validitet används först och främst inom den kvantitativa forskningen. Inom kvalitativ forskning kan relevansen kring dessa begrepp ifrågasättas eftersom en kvalitativ forskare i första hand inte är intresserad av att göra mätningar i sina studier. Trovärdighet och överförbarhet är två begrepp som ofta används inom kvalitativ forskning istället för det mer inom den kvantitativa forskningen inriktade begreppet validitet (Bryman, 2011). Begreppet pålitlighet kan som alternativ till det kvantitativa forskningsbegreppet reliabilitet användas inom kvalitativ forskning. Med pålitlighet menas att forskaren har en väl beskriven redogörelse över alla stadier i arbetsprocessen av undersökningen (ibid). I syfte att öka pålitligheten i studien har syfte, frågeställningar, metod, tillvägagångssätt och resultat beskrivits med avsikt att ge god insyn i alla steg i forskningsprocessen.

6.2 Urval

Artiklar från svenska nyhetstidningar från åren 1992, 2002 och 2012 valdes ut. Anledningen till att dessa årtal valdes ut var på grund av ett intresse att undersöka förändringen i en relativt närliggande tidsperiod. Att nedslag valdes att göra på endast tre olika årtal berodde på att mängden artiklar skulle ha blivit alltför stor om artiklar från alla de senaste 20 åren hade inkluderats i studien. För att få en så bred bild som möjligt valdes en rikstäckande kvällstidning, en rikstäckande dagstidning, och en lokaltidning. De tidningar som valdes var Västerbottens-Kuriren, Dagens Nyheter och Expressen. Med hjälp av sökord gjordes ett urval av artiklar. Sammanlagt valdes 41 artiklar med relevans utifrån studiens syfte och frågeställningar ut varav 39 ingick i analysen. De ord- eller nyckelbegrepp som användes för att få fram artikelpopulationen i sökningen i mediearkivet var fängelse, Sverige, misshandel, dråp, mördare, våld, mord, död, hårdare straff.

6.3 Avgränsningar

Studien avgränsades inte till en viss brottstyp. Sökningen av artiklar begränsades genom att endast söka efter svenska artiklar från svenska nyhetstidningar, artiklar som innehöll orden USA eller EU exkluderades från studien. Ett krav som ställdes på artiklarna var att de skulle innehålla mer än 200 ord. Studien avgränsades till att endast analysera texter, bilder inkluderades inte i analysen. Några avgränsningar kring vilken typ av artiklar gjordes inte, nyhetsartiklar, ledare och debattartiklar ingick alla i analysen. I studien exkluderades artiklar som inte var från årtalen 1992, 2002 och 2012.

6.4 Etisk reflektion

Vid forskning i socialt arbete är det viktigt att följa de forskningsetiska principer som finns, det är viktigt att man tänker igenom de etiska aspekterna genom hela arbetet. Man ska tänka på de etiska aspekterna under datainsamling, analys, tolkning och slutgiltig framställning (Trost, 2008). Då denna studie inte rörde några individer gjordes inga etiska övervägningar i något steg av arbetet. Det ansågs inte nödvändigt att ta någon särskild hänsyn till etiska aspekter i varken datainsamling, analys, tolkning eller slutgiltig framställning.

6.5 Relevans för socialt arbete

Det är inte alltid enkelt att peka ut vad som hör till socialt arbete i allmänhet och forskning i socialt arbete i synnerhet (Dahlgren & Sauer, 2009). Vart ska gränsen för vad som är relevant för socialt arbete dras? Brottslighet och arbete med kriminella individer borde utan rimligt tvivel räknas till socialt arbete eftersom kriminella personer inte sällan befinner sig i en sådan social situation att de behöver stöd från samhället på olika sätt. Media ger en uppfattning kring allmänhetens generella åsikt i stor utsträckning (Lundgren, Ney och Thurén, 1999), och så även i frågan kring brottspåföljder och den kriminelle individen, som socialarbetare är det därför viktigt att känna till vad denna åsikt består i för att kunna bemöta och ge ett bra stöd åt den kriminelle på ett professionellt sätt.

7. Resultat

Analysen av materialet som bestod av 39 tidningsartiklar har resulterat i att tre olika teman identifierats och tagits fram. Dessa tre teman är, *demonisering av den kriminelle, brottsutsattas utrymme i media* samt *missnöje och emotionellt tänkande*. Artiklarna var skrivna på olika sätt och hade olika syften, dock påverkar alla artiklar läsaren och förmedlar en bild av brottspåföljder och kriminella individer. Det var nyhetsartiklar som objektivt beskrev en händelse eller situation, ledare som på ett mer subjektivt sett beskrev en viss situation med syfte att skapa känslor hos läsaren och väcka opinion. Till sist fanns det debattartiklar som hade som syfte att väcka en debatt kring det aktuella ämnet som i detta fall då var kriminalitet och straff. Alla typer av artiklar som inkluderats i studien bidrar således till den generella bild av brottspåföljd och kriminella individer som media förmedlar och därför valdes debattartiklar och ledare att tas med i analysen, eftersom det är just den generella bilden som studien avsetts att undersöka.

Tidningar har av tradition en viss politisk koppling där innehållet i viss mån färgas av den politiska åsikt tidningen har. De studerade tidningarnas artiklar uppvisade vid analysen inga uppenbara tendenser av politisk färgning. Det var vid granskning inte möjligt att av innehållet i artiklarna urskilja vilken typ av politisk färg tidningen representerade. Tidningarnas politiska färg borde således inte påverka resultatet nämnvärt.

7.1 Demonisering av den kriminelle

I studiens analys framgår det tydligt hur den kriminelle framställs i nyhetstexterna. Det är en övervägande negativ bild som förmedlas. I jämförelsen mellan årtalen 1992, 2002 och 2012 visade analysen att de fåtal positiva egenskaper som den kriminelle tilldelas kommer nästan uteslutande från artiklar utgivna 1992. I dessa syns utöver den negativa framställningen också en del tendenser av självinsikt, ansvar och kapacitet hos den kriminelle.

”Han är nu helt inställd på att lägga av med brott. Han är far till ett barn. Därför ska han sluta, säger han” (Dagens Nyheter 1992-04-29)

Detta citat förmedlar bilden av den kriminelle som just en ansvarstagande individ.

Artiklarna från 2002 samt 2012 innehåller en ytterst liten och vag bild av någonting som överhuvudtaget kan tolkas som positivt. De positiva egenskaper som hittats genom analysen i artiklarna från 2002 är att sexbrottslingar mer sällan återfaller i brott än andra brottslingar. Artiklarna från 2012 förmedlar att brottslingar har förmågan att visa en viss ånger för sina gärningar. Detta visar sig när den dömda uttalar sig om sin gärning i samband med ett polisför.

”Med gråt i rösten, säger han i förhöret:

- Det går upp för mig vad jag gjort.

- Zenia är helt livlös.

- Jag fattar att jag tagit livet av henne ju” (Expressen, 2012-12-29)

I artiklarna från 1992 används ordval som extremist och notorisk återfallsförbrytare för att beskriva brottslingen. Bilden som förmedlas är att brottslingen är en särdeles farlig och våldsamt individ som sprider skräck i sin omgivning och som inte drar sig för att utsätta försvarslösa pensionärer för våld.

”- 29-åringen utnyttjade hänsynslöst en ensamboende åldrings skyddslösa ställning, konstaterade Jan Edsfors under rättegången” (Expressen 1992-11-16)

Analysen visar att i artiklarna från 1992 målas en bild upp av den kriminella individen som näst intill omänsklig och utan förankring i verkligheten.

”- Den här personen sätter skräck i folk. Hos oss är han en seriefigur i och med att han ständigt missbrukar sina permissioner” (Expressen 1992-11-16)

Det är en skräckinjagande individ som framställs, den bilden blir inte mindre fasansfull i artiklarna från 2002 och 2012. Under 2002 beskrevs den kriminelle personens beteende på följande sätt i en artikel:

”Enligt kvinnan kom hon hädanefter att bli slagen och sparkad ibland flera gånger i veckan. 22-åringen slog henne både på kroppen och i ansiktet, tog stryptag på henne och krönte ofta misshandeln med att spotta den unga kvinnan i ansiktet” (Västerbottens-Kuriren 2002-05-07)

Artiklarna från 2012 fortsätter med att beskriva den kriminelle personen på ett liknande sätt som under 2002, en övervägande negativ bild där den kriminella framstår som en osympatisk, våldsamt och hänsynslös individ.

”Han högg henne i bröstet. När hon låg ner på golvet, på mage, satte han kniven i ryggen på henne. Sen beställde han taxi och åkte och drack mer öl” (Expressen 2012-09-23)

7.2 Brottsutsattas utrymme i media

Analysen av materialet har lett till slutsatsen att brottsoffer och deras anhöriga får mer utrymme i media att uttrycka sin åsikt. De får allt fler tillfällen att uttala sig och förmedla sin historia. Med det allt mer ökade utrymmet har också antalet artiklar från deras perspektiv kommit att bli mer fokuserade på att lyfta brottsoffrets situation istället för den kriminelles.

I artiklarna från 1992 kommer varken brottsoffren eller deras anhöriga till tals särskilt mycket. Det lilla utrymme som tillägnas dem förmedlar en bild av dem som maktlösa och som endast ett objekt för den kriminella gärningen.

*”I en lägenhet någonstans i Sverige sitter 29-åringens hustru. De sociala myndigheterna har tvingats hålla henne gömd. Hustrun hävdar att 29-åringen gång på gång utsatt henne för hot och misshandel”
(Expressen 1992-11-16)*

Detta sätt att framhäva de brottsutsatta som maktlösa objekt tycks förändras markant till 2002. Det står klart att de brottsutsatta får mer utrymme i artiklarna till sitt förfogande för att göra sina röster hörda och förklara sin situation. Av studien framgår tendenser av ett förändrat förhållningssätt bland de brottsutsatta gentemot sin egen situation där de inte i samma utsträckning uttrycker sig i termer av maktlöshet utan de använder snarare en hårdare ton som förmedlar att de ställer krav på medbestämmande.

*”- Hade de här brotten begåtts i Ryssland hade de fått dödsstraff. Vi ska kämpa för att min sons mördare på sikt ska få avtjäna sina straff i Ryssland. Där är fängelserna inte hotell som de är i Sverige”
(Expressen 2002-12-03)*

Utvecklingen mot ett allt större utrymme för de brottsutsatta i media fortsätter fram till 2012. De brottsutsatta får fortsatta möjligheter att förmedla sin situation till läsaren, vilket i studien tolkas som att tidningen/journalisten gör ett ställningstagande där de väljer att förmedla en bild av straffet som för lindrigt.

”Nu prövar Högsta domstolen fallet och han kan få mycket lägre straff - på grund av att han var så berusad. Mitt liv är inte värt ett skit om han får sänkt straff” (Västerbottens-Kuriren 2012-01-16)

Förutom ett ökat utrymme syns även en utveckling mot en ökad vilja till delaktighet i straffprocessen mot brottsutövaren där en stark vilja att straffa framträder hos offren och deras anhöriga.

*”- Jag undrar framför allt hur det ser ut, hur det är med säkerheten, om hon kommer att känna att hon faktiskt har fått ett straff.
– Hon ska inte kunna njuta av livet på det sätt som jag njuter av livet”
(Expressen 2012-11-03)*

7.3 Missnöje och emotionellt tänkande

Utifrån studien har under den studerade tidsintervallen ett generellt missnöje identifierats i de undersökta artiklarna, den allmänna tonen i dessa artiklar har gått mot att förespråka hårdare straff. Analysen av materialet har visat att många av argumenten för hårdare straff utgår ifrån ett emotionellt tänk där känslorna styr resonemanget i stor utsträckning.

Analysen av artiklarna från 1992 visar att dessa i stor utsträckning beskriver brottspåföljder utifrån ett samhällsperspektiv, det ligger ett fokus på hur allmänheten ser på brott och straff. Det skrivs även en hel del kring olika förslag på lagändringar inom straffrätten. Artiklarna förmedlar kritik mot olika delar av den lagstiftning som finns, bland annat riktas kritik mot den rättspsykiatriska vården där artiklarna uppmärksammar fall där personer skrivs ut från vården och begår nya brott. Det finns dock artiklar från 1992 som inte lägger särskilt stor värdering i de olika domar de beskriver utan beskriver domarna mer objektivt.

Genom artiklarna förmedlas en syn på våldsbrott som någonting väldigt allvarligt och som skall resultera i ett kännbart straff för den som begår ett sådant brott. I artiklarna kan det urskiljas en viss irritation och ifrågasättande av för milt dömda straff. Ifrågasättandet av domarna bygger delvis på emotionellt framställda argument utan särskilt mycket eftertanke.

Studien visar att medias framställning av brottspåföljd under 2002 fortsätter att måla upp en bild som till stor del präglas av ett missnöje gentemot den lagstiftning som finns. Särskilt uppmärksammas den rättspsykiatriska vården och utsätts för kritik. I artiklarna ges utrymme för debatt kring lagförslag att minska den rättspsykiatriska vårdens verksamhet. I de undersökta artiklarna från 2002 finns flera exempel på kritik mot olika domstolsutslag där det utdömts vad som anses vara för milda straff.

”Försvarsadvokaten, åklagaren och domaren fick ett stort antal telefonsamtal, brev och mejl från upprörda människor som undrade över varför straffet blev så milt” (Expressen 2002-11-21)

Att media skriver om allmänhetens syn på brottspåföljder i olika rättsfall är något som i stor utsträckning präglar de undersökta artiklarna från 2012, i flera av de analyserade artiklarna framhålls vad som är allmänhetens åsikt och jämfört med tidigare års studerade artiklar används vad som kan uppfattas som kraftfullare uttryck. Artiklarna förmedlar även en generellt hårdare ton gentemot flera domar som anses vara allt för milda.

”Den här sortens absurda domar mot gärningsmän mellan 15-21 är inte heller ovanliga. Misshandeln i Kortedala är ett skräckexempel” (Expressen 2012-12-24)

Av studien framgår att de åsikter som förmedlas i de undersökta artiklarna tenderar att dra åt två olika håll, antingen mot att vilja skärpa straffen eller mot att inte göra det. I de artiklar där det uttrycks skepsis mot skärpta straff förmedlas en stor tveksamhet till vilka effekter som exempelvis långa fängelsestraff ger. Det argumenteras för att hårda straff inte fungerar som avskräckande och inte heller minskar återfallsbenägenheten hos den kriminelle. Analysen visar en tendens av mer evidensbaserade argument bland dessa artiklar, detta i kontrast mot den andra sidan som förespråkar skärpta straff där argumenten framstår som mer emotionellt grundade.

"I Sverige kan du alltså i det närmaste döda en person, utan att det räknas som "synnerligen grov misshandel". Och förövarna kan fortsätta att hångarva i frihet, och några gånger hos en socionom. Stötande mot brottsoffret? Självklart. Det är samtidigt en grov förolämpning av det så kallade allmänna rättsmedvetandet. Påföljden ligger ljusår ifrån vad människor förväntar sig att domstolarna ska leverera" (Expressen 2012-12-24)

Detta citat kan ställas mot hur det kan se ut när förespråkare för dem som inte vill skärpa straffen uttalar sig.

"Han påpekar att länder med strängare straff ingalunda har lägre brottslighet än Sverige. Tvärtom, se på England, säger han. Det är snarare så att den som suttit länge på kåken med stor sannolikhet hamnar där igen"(Dagens Nyheter 1992-04-29)

Analysen av de artiklar som har undersökts har visat hur utvecklingen i frågan om hur media skriver kring nivån på straff i Sverige inte har förändrats särskilt mycket de senaste 10 åren. Däremot visar studien en skillnad i hur straff beskrivs i de undersökta tidningsartiklarna år 1992 jämfört med 2002 och 2012. Straff år 1992 beskrevs på följande vis:

"Hovrätten tror heller inte att samlaget skett frivilligt eftersom man inte tror att en starkt berusad 37-åring har någon större attraktionskraft på en nykter 13 åring. Det faktum att flickan var oerhört uppriven efter händelsen och befann sig i chocktillstånd i flera dagar efteråt stöder också hennes berättelse. Allt detta gör att påföljden måste bli betydligt allvarligare än minimistrafvet två års fängelse"(Dagens Nyheter 1992-11-21)

Detta i kontrast till 2002 och 2012 då det istället beskrevs såhär:

"Att dräpa ett försvarslöst barn, "barnadråp", anses mindre allvarligt än att dräpa en stark och vuxen man. Det är en barnrabatt vi borde avskaffa"(Expressen 2002-11-21)

"Generellt sett måste straffsatserna bättre spegla den upprördhet och rättmätiga vrede som allmänheten känner. Då är de här straffsatserna för milda" (Expressen 2012-12-29)

Den observerade skillnaden ligger i att de straffpåföljder som beskrivs i 1992 års artiklar framställs mer objektivt och beskrivs i större utsträckning utifrån rättsens beslut. I artiklarna

från år 2002 och år 2012 beskrivs istället påföljden utifrån opinionens känslor på ett tydligt subjektivt sätt.

7.4 Sammanfattning av resultat

Analysen av materialet resulterade i slutsatsen att media framställer brottspåföljd och brottslingar på olika sätt under de studerade årtalen. Resultaten visar att de analyserade artiklarnas beskrivningar av brottspåföljder har mellan åren 1992 och 2012 överlag gått i riktningen att framställa dem som milda och för lindriga. Den bild som de analyserade artiklarna målar upp av den kriminelle har blivit mer negativ och personen har allt mer framställts som känslökall, impulsiv och våldsam individ.

8. Diskussion

Syftet med studien var att undersöka hur media framställer brottspåföljder och om tidningarnas framställning av brottspåföljder förändrats under perioden 1992-2012. Syftet var även att undersöka hur personer som begått brott framställs. Den kvalitativa innehållsanalysen av materialet visade att media i stor utsträckning väljer att lyfta fram exempel på domar som väcker ett missnöje hos allmänheten. Enligt studien förmedlar media en bild av straff i Sverige som generellt sett för milda. Detta kan kopplas till vad Jerre och Tham (2010) kommer fram till i sin studie *”svenskarnas syn på straff”*, att enligt det generella rättsmedvetandet vill de flesta ha hårdare straff. Jerre och Tham menar att svenskar vill ha hårdare straff, om man helt enkelt frågar dem om de tycker att straffen i Sverige är för milda, dock förändras den bilden av verkligheten något om man ger mer information kring ett brott och sedan låter svenskar bedöma vad som skulle vara ett rimligt straff (Ibid.) De artiklar som ingick i studien gav varierande mängd information kring den kriminella gärning som de skildrade men generellt var informationen inte speciellt detaljerad eller särskilt objektiv, detta gällde särskilt för de artiklar som var utgivna 2002 och 2012. Man skulle utifrån dessa resultat kunna sluta sig till att medias bild av allmänhetens åsikter kring brottspåföljd inte riktigt visar hela sanningen, utan snarare är ganska missvisande ur ett helhetsperspektiv.

En metod som media tycks använda för att få reaktioner på det som skrivs är att låta brottsoffer och anhöriga vädra sina åsikter kring domar och straffpåföljd. Utifrån analysen av studiens material framgår det att det också har blivit mer vanligt förekommande att brottsutsatta och deras anhöriga får komma till tals. I 1992 års studerade artiklar var detta fenomen inte särskilt vanligt förekommande jämförelsevis med framförallt artiklarna från 2012. I medias framställning av den kriminelle visar studien på en allt hårdare ton gentemot den kriminelle. De fåtal positiva uttalanden om den kriminelle som går att identifiera kommer nästan uteslutande från artiklar utgivna 1992. Framställningen av den kriminelle i artiklarna från årtalen 2002 och 2012 är ganska ensidig och förmedlar en bild av brottslingen som en samvetslös, impulsiv och våldsam individ som samhället behöver skyddas från. I de studerade artiklarna går det att se tendenser till en koppling till begreppet moralpanik.

Huruvida media ger en felaktig bild av den kriminelle är svårt att svara på men det går att göra ett antagande om att den kriminelle generellt sett inte är det känslokalla monster som denne framställs som, i framförallt artiklarna från 2002 och 2012. Denna överdrivna bild som media ger skulle kunna vara en slags moralpanik som också går att återkoppla till hur media skriver kring brottspåföljd där det nästan bara skrivs om hur milda domarna i Sverige är. Sällan skrivs det att en dom är för hård. Detta kan ge allmänheten en överdriven bild över hur milda straffen är i Sverige faktiskt är. I studien som Jerre och Tham gjort kring svenskarnas syn på straff så har en betydande andel av deltagarna uppfattningen att domstolarna i Sverige dömer betydligt mildare straff än vad de i själva verket gör (Jerre & Tham, 2010).

Ansvar för innehållet i denna studie har varit jämnt fördelat på de båda författarna. Vi har genomgående i arbetets alla delar jobbat tillsammans, detta har främst varit positivt då vi har kunnat läsa och korrigera varandras textstycken löpande då vi suttit tillsammans och skrivit. Från uppsatsens första dag då studiens ämnesområde skulle bestämmas, tills sista dagens

korrekturgenomläsning har vi haft en dialog fram och tillbaka. Vi har hela tiden haft ett utbyte av idéer och åsikter kring vad skall skrivas och hur arbetet skall genomföras. En möjlig negativ effekt av vårt arbetssätt skulle kunna vara att vi har haft en stor respekt för den andres åsikter och på så sätt inte fullt kritiserat de tankegångar som diskuterats. Oftast har vi tänkt väldigt lika och varit fullt överens i diskussionerna, om detta beror på att vi är lika sedan tidigare eller ett resultat av ett nära samarbete är svårt att säga.

8.1 Förslag till vidare forskning

Denna studie inriktade sig till viss del på att belysa det utrymme i media som brottsutsatta och deras anhöriga ges. Något som kan tyckas saknas är de kriminellas syn och framförallt deras anhöriga. En möjlig förklaring till att deras åsikter lyser med sin frånvaro kan tänkas vara skamkänslor inför att själv bli ihopkopplad med kriminella handlingar. En annan möjlig förklaring skulle kunna vara att det är ett medvetet val från medias sida att utesluta dem från utrymmet i media, skälen till ett sådant resonemang från medias sida skulle kunna vara av ekonomisk karaktär då sådana artiklar skulle kunna innebära en minskad försäljning. Detta skulle dock vara ett lämpligt område att bedriva vidare forskning inom för att möjligen förklara vad det är som ligger till grund för att det ser ut som det gör. Att de kriminellas anhöriga inte syns i media skulle kunna innebära att de även blivit bortglömda som grupp och därmed inte får hjälp och stöd i den utsträckning som de kanske kan behöva.

I samband med att lämpliga citat från de studerade artiklarna skulle plockas fram upptäcktes att ett visst mönster tycktes växa fram. Många av citaten som till slut valdes kom från Expressen. I slutänden var det hela tolv av totalt 17 citat som hämtades ur artiklarna från Expressen. Detta skulle såklart helt kunna bero på slumpen, men en annan förklaring skulle kunna vara att tidningen i mycket större utsträckning än de andra två studerade tidningarna förlitar sig på att sälja lösnummer. En sådan försäljningstaktik förlitar sig på att locka ett intresse hos läsaren, och skulle kunna hänga samman med en annan typ av journalistik där exempelvis ordvalet i rubrikerna och artiklarna ska locka till intresse på ett annat sätt. De ord som väljs verkar oftare vara djärvare och mer kraftfulla, således passar dessa artiklar extra bra som just citat då de sticker ut och vågar använda ett mer uttrycksfullt språk. Varför just Expressen utmärker sig på detta vis skulle kunna ligga till grund för ytterligare forskning inom området.

9. Litteraturförteckning

Brottsförebyggande rådet (2011). *Kriminalstatistik. 2010*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ).

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Johanneshov: TPB.

Dahlgren, L. & Sauer, L. (red.) (2009). *Att forska i socialt arbete: utmaningar, förhållningssätt och metoder*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur. (Djerf Pierre, 1996). Gröna nyheter

Ekbom, T., Engström, G. & Göransson, B. (2011). *Människan, brottet, följderna: kriminalitet och kriminalvård i Sverige*. (7. uppl.) Stockholm: Natur & Kultur.

Estrada, F. (1999). *Ungdomsbrottslighet som samhällsproblem: utveckling, uppmärksamhet och reaktion*. Diss. Stockholm: Universitet Stockholm.

Granath, S. (2007). *Rättsliga reaktioner på ungdomsbrott 1980-2005: påföljdsval, uppsåtsbedömningar och kriminalpolitik: en kriminologisk analys*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2007. Stockholm.

Hjerm, M. & Lindgren, S. (2010). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. (1. uppl.) Malmö: Gleerup.

Jerre, K. & Tham, H. (2010). *Svenskarnas syn på straff [Elektronisk resurs]*. Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Lappi-Seppälä, T. (2012). Penal Policies in the Nordic Countries 1960–2010. *Journal Of Scandinavian Studies In Criminology & Crime Prevention*, 1385-111. doi:10.1080/14043858.2012.740858

Lundgren, K., Ney, B. & Thurén, T. (1999). *Nyheter: att läsa tidningstext*. Stockholm: Ordfront.

Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (3., [uppdaterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Pollack, E. (2001). *En studie i medier och brott*. Diss. Stockholm : Univ., 2001. Stockholm.

Rosenberger, J. S., & Callanan, V. J. (2011). The Influence of Media on Penal Attitudes. *Criminal Justice Review* (Sage Publications), 36(4), 435-455. doi:10.1177/0734016811428779

Trost, J. (2008). *Att skriva uppsats med akribi*. (3., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Tidningsartiklar som är citerade

Degerström, H. (2012, 16 januari). Det finns ingen ursäkt i att man är onykter. *Västerbottens-Kuriren*, s 6.

Domstolar på en annan planet. (2012, 24 december). Domstolar på en annan planet. *Expressen*, s 2.

Erfors, E. (2002, 21 november). Högre straff för våld mot barn. *Expressen*, s 2.

Fallenius, A. (1992, 16 november). Våldsmannen får nya permissioner: trots att han ständigt begår nya brott. *Expressen*, s 9.

Fallenius, A. Lindehag, L. (2002, 03 december). De dömdes till livstid. *Expressen*, s 10.

Hedlund, I. (2002, 21 november). Treårige Marlain sparkades ihjäl av styvpappan: Morfar: Jag fattar inte den milda domen. *Expressen*, s 31.

Hellberg, M. (2012, 23 september). Han högg ihjäl Ellinor - nu skriver han till mamman: - Pojkvännens brev från fängelset - en ny mardröm för Heléne Galerius: "Det river bara upp känslor". *Expressen*, s 8-9.

Hellberg, M. (2012, 29 december). Här går Dan fri: - Dödade och gömde Zenia i oljetanken - frigiven ur fängelset efter drygt tre år. *Expressen*, s 8-9.

Lisinski, T. (1992, 29 april). "Värst är att inte veta straffets längd". *Dagens Nyheter*, s 6.

Sandberg, P. (1992, 21 november). Hovrätten för västra Sverige skärpte straffet från två till tre och ett halvt års fängelse för den man som i maj i år våldtog en 13-årig flicka. *Dagens Nyheter*, s 5.

Wallin, E-L. (2012, 03 november). "Känns som att hon har det lite för bra". *Expressen*, s 8-9.

Westfal, S. (2002, 07 maj). Misshandlades till missfall. *Västerbottens-Kuriren*, s 17.

Övriga tidningsartiklar

Ask, B. Hammarbergh, K. Persson, K. (2012, 14 december). "Nu skärps straffen för inbrott". *Dagens Nyheter*, s 7.

Cederskog, G. (1992, 20 september). Efterlyst. 122 mördare går lösa i Sverige. *Expressen*, s 105.

Eriksson, T. (2002, 8 augusti). Nya rön om gener och kriminalitet bör få politikerna att tänka om, - ... anser psykiatriforskare: "Brutalt döma psyksjuka till fängelse". *Dagens Nyheter*, s 4.

- Falk, E. (2012, 12 april). Domaren: vi vill undvika fängelse. *Västerbottens-Kuriren*, s 10.
- Falk, E. (2012, 12 april). Många tycker Sverige har för milda straff. *Västerbottens-Kuriren*, s 10.
- Fallenius, A. (1992, 28 januari). Dråp, rån, mordhot, misshandel, olaga hot, stölder, skadegörelse . . . : men han slipper fängelse. *Expressen*, s 7.
- Fallenius, A. (1992, 22 december). Ledaren - "ofarlig bara bakom galler...". *Expressen*, s 8.
- Fjällström, A. (2002, 31 januari). Knivmän kända våldsverkare. *Västerbottens-Kuriren*, s 6.
- Fjällström, A. (2002, 26 mars). Fem års fängelse för knivdåd. *Västerbottens-Kuriren*, s 6.
- Forsström, T. (2002, 6 november). Få sexbrottslingar återfaller. *Dagens Nyheter*, s 8.
- Holmberg, M. (2002, 19 maj). Släpp fångarna loss – för säkerhets skull. *Dagens Nyheter*, s 10.
- Lisinski, S. (2012, 24 juni) Tre erkände knivmord – nu kan alla slippa straff. *Dagens Nyheter*, s 8.
- Lisinski, S. (2012, 26 september). Milda domar för knarkbrott upprör poliser. *Dagens Nyheter*, s 8.
- Lisinski, T. (1992, 30 juni). ”Straffen inte för milda”. *Dagens Nyheter*, s 5.
- Littorin, J. (2012, 22 september). Sänkta straff väcker vrede. *Dagens Nyheter*, s 15.
- Livsfarlig livstid. (2002, 05 april). Livsfarlig livstid. *Expressen*, s 2.
- Mattsson, J. (2002, 10 november). Inlägg/Livstidsstraff. *Dagens Nyheter*, s 2.

Mer än bara straff. (2002, 13 november). Mer än bara straff. *Dagens Nyheter*, s 2.

Opitz, C. (2002, 28 november). Unga kriminella får dålig vård. *Dagens Nyheter*, s 6.

Svensson, P. (1992, 6 september). "Sverige vid skampålen". Män sitter dömda till långa fängelsestraff - ... utan bevis, hävdar Pelle Svensson. *Dagens Nyheter*, s 4.

Ståhlström, N. (1992, 24 januari). 32-åring gripen för fem våldtäkter. Han lurade med sig offren och drogade dem. *Expressen*, s 9.

Turborn, E. (2012, 10 augusti). Låga straff för huvudmän i den stora narkotikahärvan. *Västerbottens-Kuriren*, s 9.

Vikarie. (1992, 20 augusti). Två dömdes till fyra år för våldtäkt. *Västerbottens-Kuriren*

Wallin, B. (1992, 11 april). Fängelse för misshandel. *Västerbottens-Kuriren*, s 19.

Westfal, S. (1992, 11 januari). Vapenvägrare. *Västerbottens-Kuriren*

Westfal, S. (1992, 24 oktober).hovrättsdom våldtäkt. *Västerbottens-Kuriren*

Wynne, A. (1992,12 augusti). Våldtäkt. *Västerbottens-Kuriren*

Åklagare vill se stränga straff. (2012, 06 december). Åklagare vill se stränga straff: Yrkar på fängelse för hedersrelaterat våld Dom mot bröderna om en vecka. *Västerbottens-Kuriren*, s 14.

Internet

2013-04-02

<http://www.ne.se/kriminalpolitik>